

Både och/ och /varken eller

Hanna Bertilsdotter

Den bakomliggande tanken bakom begreppet "Både och /och/ varken eller" är att skruva till några av Kathleen Bennets tankar i hennes artikel "Feminist bisexuality: A both/and option for an either/or world" (Bennett 1992) som är en kritik av den "antingen eller"-mentalitet som genomsyrar vår västerländska kultur i sin organisation och uppfattning kring kön och genus. Detta menar hon är källan till vår kulturs naturligförklarande av heterosexualitet. Med "både och/och/varken eller" syftar jag på att bisexualitet, enligt mitt sätt att se, både består av homo- och heterosexuellt begär och innehar en egen, eller "varken eller"-position. Enligt erfarenheter från bland annat min egen bi-forskning (Bertilsdotter 2000a, 2000b) uppfattar vissa bin att de attraheras av både kvinnor och män medan andra menar att de attraheras av människor oberoende av kön, vilket skulle kunna tolkas som "varken av kvinnor eller män utan av människan/individ", vilket ytterligare poängterar "både och /och/ varken eller"-positionen.

Med detta som en inledande tankegång ger jag plats åt en "fråga/svar"-runda mellan mig själv, Sara Edenheim och Karin Ekström. Tanken med "rundan" är att ge en läsare tillfälle att ställa artikelförfattaren en fråga kring något i artikeln, detta även för att ge författaren en möjlighet förtydliga en tankegång.

Sara Edenheim frågar Karin Ekström:

Först vill jag bara poängtera att jag tyckte det var intressant att se hur du argumenterar för det strategiskt kloka i att inte utesluta den bisexuella kvinnan ur den feministiska kampen, utan istället, som du uttrycker det förhindra att "omvärlden, präglad av en heterocentrisk, patriarkal ordning, kommer att välja att se bikvinnan som heterosexuell, och betrakta hennes eventuella attraktion till/ relationer med kvinnor som temporär förvirring". Om man betraktar feminismen som en ojämna kamp att vinna mer mark och fler strategiska fördelar, är det självfallet viktigt att 'reclaima' den bisexuella kvinnan och förhindra att även hon blir en bricka för ett bevarande av status quo.

Sedan blev jag glad över att inte längre behöva tro att jag har missuppfattat Judith Butler när även du menar att hon inte förespråkar en 'könsblind' och 'sexualitetsbefriad' värld. Men jag tycker mig i din artikel finna en utopisk ansats och undrar därför om din åsikt om kopplingen mellan det privata (läs: sex!)

och det politiska (läs: könsmaktordning). Ibland har jag själv fått stå till svars för att jag försvarar exempelvis s/m, butch/femme, gayporr eller filmer som Baise-Moi, när jag menar att dessa, per definition, inte kan reproducera köns- maktordning och därför inte bör utsättas för feministisk kritik. Jag brukar svara med motfrågan om det är könsmaktordningen vi feminister är ute efter att ta död på, eller är det kön och sexualitet i sig?

Jag tror inte att bara för att en bisexuell kvinna har sex med en man, betyder det automatiskt att hon anser att hon ska ha lägre lön, trots att det finns många lesbiska feminister som förmodligen tror att det är så. Min fråga är därför hur bisexuella kvinnor (eller jag själv när jag måste försvara er...) kan gå tillväga för att visa att de förstått kopplingen mellan det privata och det politiska, samtidigt som de måste övertyga den radikalt lesbiska feministen att det inte bara är politiskt korrekt lesbisk sex som inte reproducerar den heteropatriarkala köns- maktordningen?

Karin Ekström svarar:

Jag har medvetet valt att i artikeln hålla en polemisk ton och låtit det framgå att jag har en kritisk inställning till mycket, inte allt, av det som sexradikalismen står för. Personligen talar jag hellre om en genusmaktordning än en köns- maktordning, vilket t.ex. innebär att jag inte ser gayporr som mindre problematisk än heteroporr. Jag anser alltså inte att något av de "fenomen" som du upplever att du ständigt måste försvara, bör undgå feministisk analys. Men jag anser heller inte att "politiskt korrekt lesbiskt sex" skall slippa undan. Jag tror nämligen inte att någon kan ställa sig utanför den heteropatriarkala genus- maktordningen, oavsett hur de sexuella livsvalen ser ut. Därav följer också min övertygelse att en samkönad relation *kan* vara formlig enligt samma förtryckande mönster som en tvåkönad dito. Mitt val att ständigt artikulera min bisexuella identitet *och* min feministiska övertygelse, att ständigt våga uttala ett ifrågasät- tande av min egen position/mitt eget agerande inom relationer, oavsett part- ners biologiska kön och sexuella identitet, ser jag som det mest konkreta sättet att visa på genusmaktordningen och vikten av att bryta ner den.

Hanna Bertilsdotter frågar Sara Edenheim:

Som både biteoretiker och biaktivist funderar jag ofta kring motivet (och behovet det är ett uttryck för) bakom konstruktionen av en biidentitet och dikotomi- förhållandet bisexuell-monosexuell som skapats av biaktivister och biteoretiker, kanske i syfte att "ordna leden", definiera inom "rörelsen" vilka som hör till och vilka som utgör "fienden". Paula Rust (1996) skriver att så fort en identitet cementeras dyker ett nytt kulturkritiskt radikalt fenomen upp, varför hon är väldigt kritisk till biaktivisternas krav om en biidentitet. I din terminologi handlar

det om att ett monster oskadliggjorts, för att raskt ersättas av ett nytt monster. Min fråga till dig blir om du tror att det är möjligt och önskvärt för främst biteorin att bibehålla en monsterposition och vad du tror att det skulle kunna innebära. Eller ligger det i monstrets "natur" att aldrig befinna sig på "samma plats", varför den bisexuella positionen är "dömd" att oskadliggöras och normaliseras?

Sara Edenheim svarar:

Att positionera sig är ett behov som är smått beroendeframkallande oavsett om man vill det eller inte. Jag har själv nöjt mig med att försöka följa Judith Butlers råd om att utveckla en flexibel identitet för strategiska syften. Men hur gör man egentligen det? Jag tror nämligen att trots en viss insikt i queerteori så tänker vi – bisexuell, lesbisk eller bög – faktiskt rätt så mycket på 'vad' vi är. Förvisso kan det hända att även jag har nickat instämmande när någon yppar den klassiska kommentaren "Men det är ju inte så att jag går omkring och är lesbisk hela tiden – jag tänker ju på annat också", men vid närmare eftertanke så blir jag osäker på om det verkligen stämmer. Det händer dagligen och ibland stundligen att jag tänker på min sexualitet – dock nästan bara i sammanhang där jag omgärdas av vad jag antar är en majoritet av heterosexuella människor. På biblioteket, på Konsum, i toalettkön, på festen, på släktmiddagen, etc.

Nu innehar jag förvisso en något mindre monsterposition än exempelvis en bisexuell. Jag är ju 'en sån', 'en flata', 'en jävla lebb' och det finns därför redan en tydlig och tyvärr ofta oskadliggjord bild av hur jag ska vara i folks medvetande. Men när jag tänker vidare så är det inte så att jag själv står där i konsumkön och tänker "Jag är LESBISK, det är inte dom ANDRA." Jag tänker snarare "Jag har precis älskat med en kvinna, det har inte hon där" eller "Fan, vad snygg hon är, undrar hur hon ser ut i sängen?" Det vill säga, det är inte identiteten jag går och bankar in i mitt huvud, det är handlingen. Och den delar jag ju faktiskt till viss del med bisexuella och det är vidare just den handlingen som i sig är monstuös, eftersom både Alf Svensson och Sheila Jeffreys (1999) skulle hävda att kvinnor inte ska gå omkring och objektifiera andra kvinnor eller vilja ha sex med dem bara för känslans skull. Jag tror med andra ord att vi kan gå omkring och ha en identitet om vi känner för det, men det är vad vi gör för att bevisa eller motbevisa denna identitet som gör oss till monster. Och då kan ju identiteten vara hur normaliserad som helst, man kan ändå vara monstuös, även om man får jobba mer för det. För det är tydligare monstuöst om identiteten också, i sig själv, är odefinierad och svårkategoriserad. Vilket gäller i fallet med bisexualitet – än så länge.

Ska man slåss för sin monsterstatus eller inte? Självklart ska man göra det! Jag gör i min artikel en sorts övertydlig indelning mellan monster och icke-mons-

ter, men påpekar också att monster är den som gör det oväntade i syfte att motsäga färdiglagda, politiskt konstruerade kategorier. Det är ju något som man alltid kan göra – i alla möjliga sammanhang – om man känner för det. Monster kan man vara när man är 'out of character', när man gör något som inte passar in i den roll som omgivningen anser att man ska ha om man tillhör en viss kategori. Alltså kan kategorin bisexuell förvisso cementeras och bli statisk, precis som kategorierna lesbisk och bög har gjort, men det är upp till individen om hon vill cementeras hon också. En viktig del, tycker jag, i denna tuvhoppelek är att, när man känner för det, tillåta sig vara negativt stereotyp, att ibland befästa myten om Den Promiskuösa Bisexuella eller Den Fotbolls-spelande, Manliga Flatan. För även om det finns saker i kategorin/stereotypen 'lesbisk' som jag inte alls tycker om, finns det saker som jag älskar, som 'är' jag, i en icke-essentiell mening. Detta gäller kanske framför allt i dag när det blivit en nationellt monsterdödarprojekt att 'motbevisa myten om den sexuellt avvikande'. Kategorierna idag är nämligen så politiskt korrekta och snälla och multikulti-anpassade, att det inte längre är särskilt svårt att se vilken roll de spelar i ett oskadliggörande av den avvikande och därmed även nästa generation monster. Så ett sätt att idag både vara monstuös och ändå befästa sin egen identitet om man är bisexuell är kanske att bara göra det som anses vara osanna myter och lögner om bisexualitet. Sheila Jeffreys är paradoxalt nog möjligen inne på rätt spår, när hon i politiskt inkorrekt anda karakteriserar den bisexuella kvinnan som promiskuös, sadomasochistisk och, sist men absolut inte minst, post-modernistisk. För henne är det något negativt. Jag ser det som en beskrivning av ett hoppfullt monster som ännu har ett långt och monstuöst liv att se fram emot. Det enda som stör mig är att Jeffreys tvunget begränsar sin definition att gälla endast bisexuella – hon motverkar nämligen min svåra uppgift att återväcka det lesbiska monstret som, till skillnad från det tvåhövdade bimonstret, har legat djupt nedsövt alldeles för länge.

Karin Ekström frågar Hanna Bertilsdotter:

I Bertilsdotters modell för hur identiteten formas genom erfarenhet, representation, artikulation och erkännande, framgår tydligt vikten av den sociala omgivningens betydelse för processens fullbordande. Hon pläderar också för en i mina ögon oerhört vid, för att inte säga allomfattande definition av bisexualitet, då hon menar att en emotionell attraktion kan räcka för att "kvala in" i den bisexuella identiteten. Jag blir nyfiken på vad Bertilsdotter menar med en emotionell attraktion? Av hennes resonemang kan man dra slutsatsen att emotionell attraktion är likställt med förälskelse, men vad är förälskelse om den helt saknar en sexuell aspekt? Om den emotionella attraktionen är helt skild från sexuell attraktion, hur kan man i så fall skilja den från en nära icke-sexuell

vänkskapsrelation? Och hur skall vi i så fall få en heterocentrisk omgivning att förstå vikten av och *erkänna* sexualiteten i kärleksrelationer mellan kvinnor?

Hanna Bertilsdotter svarar:

Att dra gränsen mellan "vänner" och "de/den man älskar", mellan "systrakärlek", "svärmeri" och "allvarlig förälskelse" menar jag aldrig är okomplicerat och gränsen kan bara dras av den själv som upplever känslan. Det jag syftar på när jag talar om "emotionell attraktion" är också något som måste återerövas, som har blivit urholkat, eller i enlighet med Edenheims tankegång, avmonstrifierat, och definierat som "ofarlig kvinnlig vänskap", "själarnas gemenskap". Jag ser det som att en emotionell attraktion, på samma vis som en sexuell attraktion, kan fungera som en besatthet, men att ibland sammanfaller de, ibland inte. Det är möjligt att vilja dela resten av sitt liv med en "emotionell passion", som man dock inte är intresserad av att dela en sexuell samvaro med. Vissa människor blir mer sexuellt attraherade av ett kön och mer emotionellt attraherade av ett annat. Vissa människor uppfattar sig till och med som näst intill heterosexuella och homoemotionella, en situation som inte är okomplicerad.

Min tanke med att skilja "sexualitet", "emotionalitet" och "identitet" är att tydliggöra att de inte nödvändigtvis samvarierar med varandra. Jag kan definieras utifrån mina sexuella eller emotionella erfarenheter men det är bara jag själv som väljer vad jag ska identifiera mig som. Identiteter ser jag som i första hand beroende av social kontext: jag identifierar mig för att tillhöra en grupp. Finns ingen bigrupp att tillhöra, andra sexuella att spegla sig i, en omgivning som känner till bisexualitet som fenomen och som därmed har verktyg att erkänna mig som bisexuell är det i det närmaste omöjligt att identifiera sig som bi. Det finns inga ord som erkänner och benämner mina erfarenheter. Finns däremot en grupp, eller en representation av en grupp, som jag uppfattar är positiv, som delar mina värderingar kanske jag väljer att identifiera mig som bi oberoende av mina faktiska erfarenheter, kanske för att jag inte vill "stänga dörren" till framtida relationer med det kön som jag kanske inte finner attraktivt just nu, kanske för att jag uppfattar själva identiteterna "hetero-" och "homosexuell" som begränsande. Jämförelser kan dras till en person som identifierar sig som lesbisk, trots en uttalat bisexuell praktik, att svårigheten, som min studie visar, är inte att "begå fel praktik" utan att tvingas "omförhandla", omvärdera ens identitet. När jag låter "bi-identiteten" bli så pass bred menar jag inte att "bi-sexualiteten" blir vidare, bi-sexualiteten innefattar, enligt hur jag ser på det, fortfarande personer som har förmågan och viljan till sexuell attraktion till människor av båda könen eller oberoende av kön, detta för att synliggöra att vissa bisexuella menar att de attraheras personer av båda könen och andra att de attraheras av personer oberoende av kön. På samma vis blir inte heller "bi-

emotionaliteten" vidare utan med bi-emotionalitet menar jag förmågan och viljan till emotionell attraktion till människor av båda könen eller oberoende av kön. Min poäng är att för att kunna kalla sig, identifiera sig som bi och bli tagen på allvar/respekterad i detta, anser jag inte att det "krävs" att man uppfattar att man både "är" bisexuell och biemotionell, eller kan redogöra för "praktiska sexuella fältstudier" utan det räcker att man kallar sig för bi.

Så sammanfattningsvis. Jag ser det inte som att jag genom att göra "bi-identifikationen" bred bidrar än mer till att "avmonstrifiera" samkönade sexuella relationer mellan kvinnor. Jag uppfattar att det är skillnad mellan "emotionell attraktion" eller "förälskelse", och "nära vänskap", men vari skillnaden består i avgörs av var och en. Jag vill dock hävda att begreppet "förälskelse" eller "emotionell attraktion" inte måste förutsätta "sexuell attraktion", på samma vis som jag kan bli sexuellt attraherad av en person utan att vara emotionellt attraherad, utan att bli förälskad.

Referenser

- Bennett, K., "Feminist bisexuality: A both/and option for an either/or world", i ed. Reba Weise, E., *Closer to home*, Seal Press, Washington 1992.
- Jeffreys, S., "Bisexual politics: A superior form of feminism?", *Women's Studies International Forum*, nr 3, 1999.
- Rust, P., "Sexual identity and bisexual identities: The struggle for self-description in a changing sexual landscape", i ed. Beemyn B., & Eliason, M., *Queer studies a lesbian, gay, bisexual and transgender anthology*, New York university Press, New York/London 1996).